

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.176.1

П.О. Грималюк

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри трудового, екологічного, земельного і аграрного права Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ АКТІВ «М'ЯКОГО ПРАВА» («SOFT LAW») У ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У Європейському союзі (ЄС) можуть використовуватися акти, які не мають юридичної сили (рекомендації, висновки, резолюції, програми майбутньої політики ЄС), такі акти відносяться до «м'якого права». Незважаючи на досить широке поширення в певних сферах, термін «м'яке право» немає єдиного загального визначення, а тому є дещо складним для розуміння. Також багато зарубіжних вчених дискутують на рахунок взагалі існування такого виду норм, проте органи ЄС в своїй практиці використовують «м'яке право» і чітко розмежують зобов'язання які випливають з нормативно-правових актів та актів «м'якого права».

Дослідженням «м'якого права» займалися як відомі зарубіжні вчені, такі і вітчизняні науковці, зокрема: М. А. Бойле, М. Буроменский, Г. Вельяминов, П. Вейля, В.В. Задорожній, П. Коттрелл, І.І. Лукашук, О.Є.Мавроматі, В. Мицик, Т. Н. Нешатаева, В. Ф. Опришко, М. Сини, К. Чинкин, І.В. Шалінська та ін.

«М'яке право» використовується в системі Європейських співтовариств вже давно. Так, ще стаття 189 Римського договору про утворення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) забезпечила Раду та Комісію можливістю видавати рекомендації і думки

– документи, що не містять юридичних зобов'язань, положення яких можна віднести до «м'якого права» [1, с. 455].

Необхідне уточнення концепції «м'якого права», тому що термін «м'яке право» використовується в різних контекстах і для величезного розмаїття актів. Р. Уоллас і О. Мартін-Ортега вказують, що «м'яке право» це загальний термін, використовуваний для позначення юридично необов'язкових норм [2, с. 313].

Дещо іншу позицію обіймає німецький вчений Д. Тюрер, який вважає «м'яке право» – зобов'язаннями, які являють собою щось більше, ніж політичні заяви, але менш суворе, ніж право [3, с. 429].

Аналізуючи різні доктрини та практику І.І. Лукашук зазначає, що термін «м'яке право» використовується для позначення двох різних явищ. В одному випадку мова йде про особливий вид правових норм, в іншому – про неправові норми. У першому випадку маються на увазі такі норми, які на відміну від «жорсткого права» («hard law») не породжують чітких прав і обов'язків, а дають лише загальну установку, якої тим не менш суб'єкти зобов'язані слідувати [4, с. 143-146].

Найбільш прийнятним для нашого дослідження ми вважаємо визначення Л. Сенден, на її думку «м'яке право» формується з правил поведінки, які закріплені в документах, які не пов'язані юридично обов'язковою силою як такою, але тим не менш, можливо, можуть мати деякі непрямі правові наслідки, які здійснюються і можуть здійснювати практичний вплив [5, с. 111].

Притримуючись даного визначення у контексті ЄС, можна вказати на три основні елементи «м'якого права» [6, с. 267]. По-перше, цей термін охоплює «правила поведінки» або «зобов'язання». По-друге, ці правила чи зобов'язання викладені в документах, які не мають юридично обов'язкової сили як такої, але тим не менш не позбавлені законної сили. По-третє, вони мають практичний ефект або вплив на поведінку суб'єктів права.

За своєю суттю, «м'яке право» виконує три основні функції. По-перше, норми «м'якого права» можуть фіксувати елементи нормотворчого процесу або констатувати досягнення консенсусу щодо

майбутнього договору або акту.

По-друге, норми «м'якого права» можуть інтерпретувати і доповнювати норми «жорсткого» права. Вони здатні відігравати важливу роль не тільки в заповненні прогалин регулювання, а й у врегулюванні суперечок між сторонами.

По-третє, норми «м'якого права» можуть фіксувати згоду сторін з певного питання без прийняття зобов'язань. У процесі її створення волевиявлення суб'єктів стосується тільки змісту такої норми, але не стосується питання про її обов'язковості, що дозволяє уникнути юридичної відповідальності за невиконання такої [5, с. 120].

Слід зазначити, що до норм «м'якого права» можна віднести акти інституційних органів ЄС, а також спеціалізованих органів ЄС [7, с. 108-110], а саме:

– Зелені книги Європейської Комісії, які мають на меті ініціювати громадське обговорення та розпочати процес консультацій на європейському рівні з певної тематики;

– Білі книги Європейської Комісії містять пропозиції щодо діяльності ЄС. Це розроблені експертами та офіційними службами конкретні напрямки політики [8];

– Кодекси поведінки Європейської Комісії. Наприклад Кодекс поведінки щодо найму дослідників який складається з набору загальних принципів і вимог, яких слід дотримуватися роботодавцями при призначенні або найму дослідників [9];

– Резолюції Європейського Парламенту. До таких належить Резолюцію Європейського Парламенту (про дотримання законодавства щодо прав людини та запровадження базових стандартів ОБСЄ) від 24 травня 2014 року, яка містить певні пропозиції за заклики щодо забезпечення поваги до прав ув'язнених, розрізняти політичну й кримінальну відповідальність та ін. [10];

– Рекомендації Європейської Комісії. До таких можна віднести Рекомендації Європейської Комісії на 2014 національної програми реформування в Австрії і забезпечуючи думку Ради за програмою 2014 стабільності Австрії від 2 червня 2014 року, яка містить певні рекомендації щодо бюджету, розподілу повноважень між владними

органами та ін. [11];

– Повідомлення Європейської комісії. Такі як Повідомлення Комісії Європейському Парламенту Раді та Європейський соціально-економічний комітет про майбутнє ПДВ. Рух до простішої, більш зрозумілої та ефективної системи ПДВ, спеціально пристосованої до єдиного ринку від 6 грудня 2011 року, в якому на основі результатів громадських консультацій, а також дискусій з державами-членами та висновків, наданих європейськими інституціями встановлюються основні риси майбутньої системи ПДВ та ін. [12];

– Акти Європейського омбудсмена, які мають рекомендаційних характер. Прикладом може слугувати розслідування скарги Європейського омбудсмена 2228/2013 / TN проти Європейського центру з розвитку професійної освіти, в якому омбудсмен надав свої рекомендації Європейському центру з розвитку професійної освіти щодо поліпшення доступності Europass CV для осіб з порушеннями зору [13];

– програми майбутньої політики ЄС, плани дій органів ЄС , а також інші акти які можуть приймати форму висновків, резолюцій, декларацій.

Проаналізувавши вищезазначені акти «м'якого права» можна визначити притаманні основні ознаки таких актів, серед яких:

1) акти «м'якого права» є результатом активної нормотворчої діяльності органів Європейського Союзу;

2) акти «м'якого права» поширюються на усіх учасників відносин, які регулюються відповідним актом і мають багаторазовий характер;

3) акти «м'якого права» покликані поступово заповнювати прогалини у законодавстві та приводити уже існуючі норми права у відповідність до висунутих органами ЄС вимогами ти стандартами;

4) акти «м'якого права» не є формально визначеними і не породжують для тієї сторони якій направляється конкретних, чітко визначених прав та обов'язків. Норми «м'якого» права, зафіксовані в рекомендаційних нормативних актах, можуть мати в своєму змісті різний ступінь визначеності формулювання правил поведінки, проте сама форма закріплення цих норм надає їм рекомендаційний характер, тобто такі

норми не можуть породжувати юридичні права і обов'язки [14, с. 324].

Крім основних ознак також можна виділити характерні риси актів «м'якого права», до яких відносяться наступні:

1. Акти «м'якого права» характеризується власною специфічною лексикою. Норми «м'якого права» формулюються в рекомендаційних термінах, що підкреслюють необов'язковий характер узгоджених положень. Так в зазначеній раніше Резолюції Європейського Парламенту (про дотримання законодавства щодо прав людини та запровадження базових стандартів ОБСЄ) Європейський Парламент «закликає» українську владу до певних дій (п.6), «нагадує» про необхідність проведення певних реформ (п.14), «висловлює надію» на успішне проведення спортивних подій (п.16) [10];

2. Акти «м'якого права» можуть слугувати базисом для імплементації в національне право певних приписів. У Резолюція Європейського Парламенту щодо спільної стратегії Європейського Союзу по відношенню до України від 15.03.2001 року, Європейський Парламент вказує на конкретні сфери гармонізації українського законодавства зі стандартами ЄС [15];

3. Якщо акт «м'якого права» створюється інституцією чи органом ЄС, та такий акт пов'язує їх між собою [16];

4. Акти «м'якого права» може фіксувати тимчасові і попередні домовленості без прив'язки до обов'язкової сили. Знову-таки у Резолюції Європейського Парламенту щодо спільної стратегії Європейського Союзу по відношенню до України, Європейський Парламент закликає до «швидкого укладання з Україною Угоди про Наукове та Технологічне Співробітництво», що і було реалізовано 4 липня 2002 року з підписанням відповідної угоди.

5. Акти «м'якого права» завжди носить писаний характер. Тобто норми «м'якого права» зафіксовані в різного роду актах – резолюції, повідомлення, рекомендації, та ін. [17].

Щодо використання актів «м'якого права», установчі договори ЄС встановили в яких сферах вони застосовуються, а саме:

– в Римських договорах 1957 року йдеться про сфери конкуренції та транспорту;

- в Єдиному Європейському акті йдеться про сфери регіональної політики, розробці та дослідженні технологій, навколишнього середовища, а також зовнішній політиці;
- в Маастрихтському договорі 1993 року йдеться про сфери соціальної політики, розвитку промисловості, освіти та культури, фінансового управління, а також економіки;
- в Амстердамському договорі 1999 року йдеться про сферу зайнятості;
- в Лісабонському договорі 2009 року йдеться про сферу енергетики [14, с. 29-31].

Розглянувши акти «м'якого права» не можна не зупинитися на такому питанні, як суб'єкти «м'якого права». Які слід розглядати у двох площинах:

- суб'єкти які створюють акти «м'якого права» - це органи ЄС до яких можна віднести Європейський Парламент, Європейську Комісію, Європейський Омбудсмен, а також інші органи ЄС;
- суб'єкти на яких поширюється «м'яке право» - це перш за все творці таких норм, а також усі суб'єкти щодо яких діють такі норми (органи ЄС, держави-члени ЄС, фізичні особи та ін).

Західні науковці характеризують акти «м'яке право», як сукупність норм в яких відсутні ознаки актів «жорсткого права» [18]. Отже можна провести розмежування означених термінів. По-перше, акти «м'яке право» - це певні норми, які є юридично необов'язкові. Акти «Жорстке право» - це певні норми, які є юридично обов'язковими і тягнуть за собою відповідальність у разі їх невиконання.

По-друге, до актів «жорсткого права» відносяться – різного роду договори, резолюції у сфері безпеки, встановлені правила та ін. До актів «м'якого права», як вже зазначалося, відносяться – рекомендації, резолюції, повідомлення, плани дій та ін.

По-третє, дотримання норм які містяться в актах «м'якого права» не контролюється і не забезпечується примусовими заходами з боку Європейського Союзу, на противагу цьому здійснюється контроль щодо виконання норм, які містяться в актах «жорсткого права», і можливе

накладення певних санкцій у разі їх невиконання.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що «м'яке право» фактично є новим, мало дослідженим явищем. Проте значення актів «м'якого права» для правопорядку Європейського Союзу є вагомим, незважаючи на їх рекомендаційний характер. «М'яке право» формується з правил поведінки які закріплені в документах, які не пов'язані юридично обов'язковою силою як такою, але тим не менш, можливо, можуть мати деякі непрямі правові наслідки, які здійснюються і можуть здійснювати практичний вплив. До актів «м'якого права» належать зелені книги, білі книги, резолюції Європейського Парламенту, кодекси поведінки, рекомендації, повідомлення Європейської комісії, акти Європейського омбудсмена, програми майбутньої політики ЄС, плани дій органів ЄС, а також інші акти які можуть приймати форму висновків, резолюцій, декларацій. Такі акти мають загальний характер і покликані поступово заповнювати прогалини у законодавстві та приводити уже існуючі норми права у відповідність до висунутих органами ЄС вимогами та стандартами. Акти «м'якого права» відносяться до писаних джерел права; є результатом активної нормотворчої діяльності органів ЄС; поширюються на усіх учасників відносин, які регулюються відповідним актом і мають багаторазовий характер; покликані поступово заповнювати прогалини у законодавстві та приводити уже існуючі норми права у відповідність до висунутих органами ЄС вимогами та стандартами; не є формально визначеними і не породжують для тієї сторони якій направляється конкретних, чітко визначених прав та обов'язків. Акти «м'якого права» характеризується власною специфічною лексикою; можуть слугувати базисом для імплементації в національне право певних приписів; пов'язують органи ЄС між собою; можуть фіксувати тимчасові і попередні домовленості без прив'язки до обов'язкової сили; та завжди носить писаний характер. Також можна чітко розмежувати «м'яке право» та «жорстке право», як необов'язкові та обов'язкові до виконання норми відповідно. На сьогоднішній день акти «м'якого права» використовуються в різноманітних сферах суспільного життя.

Література

1. Thurer Daniel, *Soft Law. Encyclopedia of Public International Law. Volume IV / D.Thurer – North-Holland., 2000. – 1650 p.*
2. Wallace R., Martin-Ortega O. *International Law. / R.Wallace, O.Martin-Ortega – London, 2009. – 438 p.*
3. Thürer D. ‘Soft Law» – eine neue Form von Völkerrecht? // *Zietschrift für Schweizer recht. – 1985. - № 104. – P. 429-454.*
4. Лукашук И.И. *Международное право. Общая часть / И.И. Лукашук – М., 2005. – 415 с.*
5. Senden L. *Soft Law in European Community Law / L. Senden //Hart publishing, – USA, 2004. – 533 p.*
6. Borchardt G., Wellens K. *Soft Law in European Community Law / G. Borchardt, K. Wellens // Euro L Rev. – Vol.14, No 5. – 1989. – 663 p.*
7. Florence Benoît-Rohmer and Heinrich Klebes *Towards a pan-European legal area /B.R. Florence, H.K. Towards □ Council of Europe, 2005 □ 245 p.*
8. Марченко М. Глосарій термінів Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Марина Марченко – Режим доступу до ресурсу: <http://europa.dovidka.com.ua/ee.html# European Economic and>.
9. The Code of Conduct for Recruitment [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/codeOfConduct>.
10. Резолюція Європейського Парламенту (про дотримання законодавства щодо прав людини та запровадження базових стандартів ОБСЄ) [Електронний ресурс] // Європейський Союз. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a89).
11. Recommendation for a Council Recommendation on Austria’s 2014 national reform programme and delivering a Council opinion on Austria’s 2014 stability programme [Електронний ресурс] // European Commission. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/osterreich/country-specific-recommendations/index_en.htm
12. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the future of VAT - Towards a simpler, more robust and efficient VAT system tailored to the single market. [Електронний ресурс] // European Commission. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/vat/key_documents/communications/index_en.htm.
13. Decision of the European Ombudsman closing the inquiry into complaint 2228/2013/TN against the European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop) [Електронний ресурс] // European Ombudsman. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ombudsman.europa.eu/en/cases/decision.faces/en/58448/html.bookmark>
14. Черниченко, С. В. Теория международного права: в 2 т. / С.В. Черченко. □ М., 1999. □ 336 с.
15. Резолюція Європейського Парламенту щодо спільної стратегії Європейського

Союзу по відношенню до України (С 5-0208/2000 - 2000/2116(COS) [Електронний ресурс] // Європейський Союз. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_493.

16. Резолюція Європейського Парламенту щодо України [Електронний ресурс] // Європейський Союз. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a37.

17. Калиниченко П. А. Правовое регулирование отношений между Россией и Европейским Союзом : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.10 "Международное право, Европейское право" / П.А. Калиниченко – Москва, 2011. – 51 с

18. Велижанина М. Ю. «Мягкое право»: его сущность и роль в регулировании международных отношений : автореф. дис. на соискание учен. степени кандидата юрид. наук : спец. 12.00.10 "Международное право, Европейское право" / М.Ю. Велижанина – Москва, 2007. – 30 с.

Анотація

Грималюк П.О. Загальний аналіз актів «м'якого права» («soft law») у праві Європейського Союзу. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу поняття «м'якого права» в Європейському Союзі, визначення актів які відносяться до «м'якого права», їх ознак та характерних рис, суб'єктів «м'якого права», сфер застосування таких актів, а також визначення відмінностей актів «м'якого права» від актів «жорсткого права».

Ключові слова: «м'яке право», «жорстке право», акти «м'якого права», характерні риси актів «м'якого права», рекомендації, резолюції.

Аннотация

Грималюк П.О. Общий анализ актов «мягкого права» («soft law») в праве Европейского Союза. – Статья.

В статье рассматривается понятия «мягкого права» в Европейском Союзе, определения актов относящихся к «мягкого права», их признаков и характерных черт, субъектов «мягкого права», сфер применения таких актов, а также определение различий актов «мягкого права» от актов «жесткого права».

Ключевые слова: «мягкое право», «жесткое право», акты «мягкого права», характерные черты актов «мягкого права», рекомендации, резолюции.

Summary

Hrymalyuk P. O. The General Analysis of Soft Law Acts in European Union Law. – Article.

The article deals with the concept "soft law" in European Union, definition of acts that belong to "soft law", their features and characteristics, the subjects of soft law, the

domain of use these acts, determination of differences between soft law and of hard law acts.

Key words: soft law, hard law, acts of soft law, features of soft law, recommendation, resolutions.

УДК 347.998.72

В.А. Гринчак

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри міжнародного права
Львівського національного
університету імені Івана Франка

ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Міжнародному кримінальному праву, як галузі міжнародного публічного права одночасно притаманні як основні принципи міжнародного права, які у Розділі X Декларації про державний суверенітет від 16.07.1990 р. наша держава визначає як «загальновизнані норми загального міжнародного права», так і особливі, галузеві принципи.. Різні точки зору дослідників в сучасній літературі не завжди сприяють формуванню єдиного підходу до питання системи принципів міжнародного кримінального права. Часто, вчені надто розширюють спектр галузевих принципів міжнародного кримінального права, перекручуючи їх правову природу та зміст, інколи змішують їх з основними принципами міжнародного права чи дублюють складові останніх, попередньо їх відокремивши тощо. Як наслідок, сьогодні у юридичній літературі фактично відсутні концепції загальновизнаної система принципів міжнародного кримінального права, які забезпечують співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.

Відомий юрист-міжнародник Л.Н. Галенська пропонує поєднувати